

---

---

# 10

## ИНЫЕ ВИДЫ СУДЕБНЫХ ЭКСПЕРТИЗ

---

---

**С.М. Кірізлеєв, оперуповноважений**

*Красногвардійський РВ ДМУ ГУ МВС України  
в Дніпропетровській області*

### **ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВОЇ МИСТЕЦТВОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ**

Висновок судово-мистецтвознавчої експертизи має суттєво доказове значення для цілого ряду кримінальних проваджень. При цьому необхідно пам'ятати, що якість такого висновку і можливість використовувати його як доказ залежить не тільки від фактичних даних, кваліфікації експерта і об'єктів, які надані в його розпорядження, але і від правильності питань, сформульованих особою, що призначила експертизу, або стороною кримінального провадження.

Судово-мистецтвознавча експертиза як клас судових експертиз знаходиться у стадії формування, тому сталою уніфікованого переліку питань, що нею вирішується, поки що немає.

При формуванні питань на вирішення судово-мистецтвознавчої експертизи слід мати на увазі такі обставини. По-перше, питання не повинні виходити за межі спеціальних знань експерта. Неприпустимо ставити перед експертом питання правового характеру, що пов'язані з оцінкою дій, аналіз яких є компетенцією органів досудового розслідування. Ця вимога виходить зі ст. 242 КПК України. На цю вимогу також було вказано в п. 2 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 30.05.1997 р. № 8 “Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах”.

По-друге, необхідно чітко уявляти, які можливості судово-мистецтвознавчої експертизи необхідно задіяти у конкретному кримінальному провадженні, для встановлення яких обставин необхідні спеціальні знання експертів-мистецтвознавців. Чіткість в цьому питанні дозволить уникнути необґрунтованого розширення переліку питань, вирішення яких тягне неефективне використання часу і засобів. Допомогу у цьому

може надавати криміналістична класифікація злочинних посягань на культурні цінності, розслідування яких потребує призначення судово-мистецтвознавчої експертизи.

Такі злочини передбачені Кримінальним кодексом України, в ході розслідування яких необхідно встановити якість предмета злочинного посягання, а також його вартість. Ці кримінальні правопорушення передбачені ст.176 “Порушення авторського права і суміжних прав”; ст. 193 “Привласнення особою знайденого або чужого майна, що випадково опинилося у неї”; ст. 201 “Контрабанда”; ст.214 “Порушення правил здачі дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння”; ст. 240 “Порушення правил охорони надр”; ст. 248 “Незаконне полювання”; ст. 252 “Умисне знищення або пошкодження території, взятих під охорону держави, та об’єктів природничо-заповідного фонду”; ст. 298 “Знищення, руйнування або пошкодження пам’яток-об’єктів культурної спадщини та самовільне проведення пошукових робіт на археологічній пам’ятці”; ст. 297 “Наруга над могилою”; ст. 301 “Ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів”; ст. 438 “Порушення законів та звичаїв війни”; ст. 441 “Екоцид”.

Для встановлення якісних ознак та вартості предметів, що мають художнє, етнографічне, історичне та наукове значення, мистецтвознавча експертиза вирішує три блоки основних задач.

1. Ідентифікаційні, які включають ідентифікацію творів та встановлення його авторства;

2. Діагностичні, які включають встановлення художньої, культурної чи історичної цінності товару, його віку та матеріальної вартості;

3. Класифікаційні, пов’язані з віднесенням досліджуваного твору чи виробу до конкретного класу, виду продукції.

Перед експертом необхідно ставити питання, відповідь на які на підставі спеціальних знань в галузі мистецтвознавства дозволить з’ясувати якісні характеристики предмета, які в свою чергу дають можливість співвіднести з конкретною правовою нормою.

Щоб сформулювати питання таким чином, необхідно чітко уявити собі, які саме конкретні якісні характеристики відповідають формальним ознакам, встановленим у відповідних нормативно-правових актах.

*Типовими питаннями для вирішення ідентифікаційних задач є такі питання:*

- Чи є наданий на дослідження художній твір “Натурник” (папір, вугіль, крейда, 60×90 см) авторською роботою Т. Шевченка?
- Чи використовувалися елементи наданих на дослідження художніх творів для виготовлення етикеток, що виготовлені підприємством “Атруа”?

- Хто автор підписаного художнього твору “Портрет Иди Рубінштейн”, (полотно, темпера, розмір 60×30 см)?

*Типовими питання для вирішення діагностичних задач є такі питання:*

- Чи має представлена на дослідження ваза “Мейлін” (з білого порцеляну, розпис “у три кольори”) художню, історичну чи культурну цінність чи особливу історичну, художню чи культурну цінність?
- Який вік представленого на дослідження твору П. Пікасо “Портрет А. Воллара”?
- Який стан представленого на дослідження живописного твору? Чи є ознаки його пошкодження, переробки, реставрації?
- Яка вартість реставрації виробу?
- Чи не належить картина К. Піссарро “Бульвар Монмартр у Парижі” до виробів сучасного мистецтва і чи не піддавалась вона штучному старінню?
- Яка техніка та технологія виготовлення представленого на дослідження твору?
- Чи не використовувались для виготовлення картини В. Кандинського “Портрет Ніни Кандинської” (полотно, олія, розмір 40×59 см) сучасні засоби та способи нанесення зображень?
- Який вік представленого на дослідження предмета “Поломнича фляга з Каїном та Авелем” (майоліка) та його вартість?

Типовими питаннями для вирішення класифікаційних задач є такі питання:

- Чи являються представлені на дослідження предмети самостійними творами, чи мають місце комплєляції з інших творів?
- Яким є основний зміст і смислове навантаження представленого художнього твору?
- Які художні засоби використані для передачі смислу твору? Які символи чи знаки, яке їх походження, смисл спрямованість?
- Чи має художній твір особливе значення для конкретної соціальної чи етнічної групи, що пов’язане з особливостями культури, історії, релігії, традиції цієї групи?
- Чи спрямований твір на приниження будь-якої соціальної групи чи окремої особи за ознакою статті, віку, раси, національності, релігії?
- Відповідає чи протирічить зміст художнього твору сучасним загальноприйнятим нормам моралі?
- Чи належить досліджуваний твір до продукції, що має порнографічний характер?
- Яким є ідейне спрямування твору, зокрема, чи не містить поданий на дослідження твір пропаганду насильства та жорстокості?

Необхідно зазначити, що для вирішення вказаних задач проведення мистецтвознавчої експертизи недостатньо, необхідна комплексна психолого-мистецтвознавча експертиза з залученням, окрім психологів, ще і соціальних психологів, а в деяких випадках й інших спеціалістів, наприклад, в галузі сексології чи релігієзнавства.

Як підсумок, слід підкреслити важливість формулювання питань для судово-мистецтвознавчої експертизи і нагадати про залучення для вирішення цієї проблеми фахівців з відповідної галузі знань.

**В.П. Кузьменко, головн. наук. співробітник**

*Національна школа суддів України*

### **ДЕЯКІ ПИТАННЯ, ЩО ВИНΙΚАЮТЬ ПРИ ПРИЗНАЧЕННІ ПСИХІАТРИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ**

Питання призначення психіатричної експертизи (будь-то амбулаторної чи стаціонарної) у кримінальному процесі щодо окремих суб'єктів не було чітко визначено у Кримінально-процесуальному кодексі України 1960 року, і це було предметом активного обговорення серед теоретиків та практиків із зазначенням необхідності його законодавчого врегулювання.

Якщо обов'язковість призначення психіатричної експертизи для визначення психічного стану підозрюваного або обвинуваченого за наявності даних, які викликають сумніви щодо його осудності, була прямо передбачена Кримінально — процесуальним кодексом України (п. 3 ст. 76 КПК України), то норми, яка би дозволяла та регламентувала питання призначення її стосовно інших учасників кримінального процесу у КПК України не містилося.

Разом із тим, п. 3 ч. 1 ст. 69 КПК містив заборону допитувати як свідків осіб, які згідно з висновком судово-психіатричної експертизи через свої фізичні та психічні вади не можуть правильно сприймати факти, що мають доказове значення, і давати показання по них. Але у даному випадку це питання факту, оскільки вже був висновок судово-психіатричної експертизи.

Що ж стосується тих суб'єктів кримінального провадження, щодо яких є сумніви у здатності ними правильно сприймати події, адекватно на них реагувати та вірно відтворювати їх у своїх показаннях, то у нормах КПК 1960 року не містилося ані дозвільних положень, ані